

Ksiądz Zygmunt MIŁKOWSKI / Father Sigismund MIŁKOWSKI

NA PODSTAWIE „MARTYROLOGII DUCHOWIEŃSTWA DIECEZJI WILEŃSKIEJ 1939-1945” KS. TADEUSZA KRAHELA

OPRAWOWAŁA MARIA ALEKSANDRA KURIATA, WNUCZKA BRATA KS. ZYGMUNTA MIŁKOWSKIEGO

IX.2024

SPIS TREŚCI / CONTENTS

Biografia / Biography	1
Dokumentacja / Documents	4

Biografia / Biography

Urodził się 4 VII 1889 roku we wsi szlacheckiej Koczery w parafii Drohiczyn nad Bugiem. Jego rodzice, Władysław i Bronisława z Popławskich, prowadzili gospodarstwo rolne. Byli zapewne gospodarzami zamożnymi, gdyż wysłali syna do gimnazjum w Białej Podlaskiej. Stąd jednak został w 1905 roku usunięty przez władze szkolne, gdyż domagał się szkoły polskiej. Dalej uczył się prywatnie i w 1907 roku zdał w Moskwie egzamin na aptekarskiego ucznia. To upoważniało do starania się o przyjęcie do Seminarium Duchownego.

Do Seminarium Duchownego w Wilnie został przyjęty w 1907 roku. Ukończył je w 1911 roku i 27 listopada przyjął w Kownie święcenia kapłańskie z rąk biskupa żmudzkiego Kaspra Felicjana Cyrtowta.

Pierwszą placówką duszpasterską nowo wyświęconego kapłana były Nowe Troki, gdzie przez rok pracował jako wikariusz. W styczniu 1913 roku został przeniesiony na takie same stanowisko do Świra. Pracował tu przez kilka lat. W lipcu 1918 roku otrzymał nominację na proboszcza parafii Szemietowszczyzna, znajdującej się w tym samym dekanacie i obejmującej tereny między jeziorami Świr i Narocz.

Po czterech latach pracy przeszedł do parafii Dereczyn w dekanacie słonimskim. Była to parafia z bolesną przeszłością. Po Powstaniu Styczniowym władze carskie zabrały kościół i skasowały parafię, a wiernych usiłowały przeciągnąć na prawosławie. Dopiero w 1906 roku wierni wywalczyli pozwolenie na budowę kościoła i przywrócenie parafii. Na tej placówce ks. Miłkowski pracował do 1926 roku, kiedy to powierzono mu parafię w Szarkowszczyźnie w dekanacie miorskim, na północy archidiecezji. Kolejną parafią, do której przeszedł w 1934 roku była podwileńska Suderwa z pięknym kościołem w kształcie rotundy, usytuowanym nad jeziorem. Była to parafia czysto katolicka. Wcześniejsze

He was born on 4 July 1889 in the noble village of Koczery in the parish of Drohiczyn on the Bug River. His parents, Władysław and Bronisława née Popławska, ran a farm. They were probably wealthy farmers, as they sent their son to a grammar school in Biała Podlaska. However, he was expelled from there in 1905 by the school authorities, because he demanded a Polish school. He continued to study privately and in 1907 passed the exam in Moscow for a pharmacist's apprentice. This entitled him to apply for admission to the Theological Seminary.

He was accepted to the Theological Seminary in Vilnius in 1907. He graduated in 1911 and on 27 November was ordained a priest in Kaunas by the Bishop of Samogitia, Casper Felician Cyrtowt.

The first pastoral mission of the newly ordained priest was Trakai, where ministered as a vicar for a year. In January 1913, was transferred to the same position in Svir. He worked there for several years. In July 1918, he was appointed parish priest of the Shemetovshchina parish, located in the same deanery and covering the area between the lakes Svir and Narach. After four years of work, he moved to the Dziarečyn parish in the Slonim deanery. It was a parish with a painful past. After the January Uprising, the tsarist authorities took the church and closed the parish, and tried to convert the faithful to Orthodoxy. It was not until 1906 that the faithful won permission to build a church and restore the parish. Father Miłkowski worked in this post until 1926, when he was entrusted with the parish in Sharkavshchyna in the Myory deanery, in the north of the archdiocese. The next parish he moved to in 1934 was Sudervė near Vilnius with a beautiful rotunda-shaped church situated by a lake. It was a purely Catholic parish. The previous parishes he worked in were mixed in terms of denominations. However, from

parafie, w których pracował, były mieszane wyznaniowo. Jednak z tej parafii na własną prośbę przeszedł w 1937 roku do Hożej koło Grodna.

W Hożej, po wybuchu drugiej wojny światowej i zajęciu przez bolszewików, nie mógł długo pracować. Wobec zagrożenia ze strony czynników sowieckich jesienią 1939 roku musiał opuścić parafię. Objął parafię Oborek–Hruzdowo w dekanacie Mołodeczno. Stąd obsługiwał też parafię sąsiednią Horodziłowo. Były to bardzo stare parafie, gdyż założone zostały w latach czterdziestych XV wieku. Liczyły razem zaledwie około 1,600 wiernych. Położone były na północnym brzegu rzeki Berezyny Niemeńskiej.

Dnia 14 VIII 1941 roku ks. Miłkowski otrzymał nominację na proboszcza parafii Wiszniew „na czas nieobecności ks. Tomasza Żebrowskiego”. Ten proboszcz został w jesieni 1939 roku uwięziony przez władze sowieckie i skazany do łagrów. Zmarł w okolicach Archangielska w 1950 roku. Po nim jakiś czas pracował tu ks. Jan Licenowicz, a następnie ks. Apolinary Aleksandrowicz, który zmarł w 1941 roku w Wiszniewie mając 47 lat.

Ksiądz Zygmunt Miłkowski przybył w sierpniu tego roku. W tym czasie tereny te były od paru miesięcy pod okupacją niemiecką. Niemcy rozpoczęli prześladowanie i mordowanie Żydów. Proboszcz parafii nie mógł pozostać obojętny wobec ich tragedii.

Udzielał im swojej pomocy. Nie wiem na czym polegała ta pomoc, na wystawianiu metryk, dostarczaniu żywności do getta, czy może na ich ukrywaniu.

Ks. Zygmunt Miłkowski zostaje aresztowany wraz z mieszkańcami Wiszniewa i okolic, wywieziony do więzienia w Wołożynie. Na podstawie kart więźniów z obozu wynika, do aresztowania doszło w dniu 25 sierpnia 1943 roku.

Według zeznania Pana Władysława Szydłowskiego z sierpnia 1989 roku, w więzieniu w Wołożynie przebywali powyżej tygodnia (ze wspomnień Romualda Rodziewicza 10-11 dni), a następnie około 6. IX. 1943 roku wraz innymi więźniami został przewieziony do więzienia śledczego w Starej Wilejce. Do więzienia przywieziono również ks. Antoniego Udalskiego, którego Pan Szydłowski bardzo dobrze znał, gdyż był jego ministrantem. Pan Władysław Szydłowski, mieszkaniec Wiszniewa, który został osadzony w celi Nr 10, zeznał, że do tej celi przyprowadzono ks. Zygmunta Miłkowskiego, ks. Antoniego Udalskiego, ks. parafii Woystrom k. Wołożyna, a potem doprowadzono także między innymi Konstantego Sadowskiego, Romualda Rodziewicza, Józefa Ejgerta i Czesława Gutowskiego.

this parish, at his own request, he moved in 1937 to Gozha near Grodno.

In Gozha, after the outbreak of World War II and its occupation by the Bolsheviks, he could not work for long. Due to the threat from Soviet factors, in the autumn of 1939 he had to leave the parish. He took over the parish of Oborek–Gruzdowo in the Maladzyechna deanery. From here he also served the neighbouring parish of Gorodilovo. These were very old parishes, as they were founded in the 140s of the 14th century. Together they numbered only about 1,600 believers. They were located on the northern bank of the Western Berezina River.

On 14 August 1941, Fr Miłkowski was appointed parish priest of Vishnyeva „for the time of the absence of Father Thomas Żebrowski”. This parish priest was imprisoned by the Soviet authorities in the autumn of 1939 and sentenced to the gulags. He died near Arkhangelsk in 1950. After him, Father John Licenowicz worked here for some time, and then Father Apollinarius Aleksandrowicz, who died in 1941 in Vishnyeva at the age of 47.

Father Sigismund Miłkowski arrived in August of that year. At that time, these areas had been under German occupation for several months. The Germans began persecuting and murdering Jews. The parish priest could not remain indifferent to their tragedy.

He provided them with his help. I do not know what this help consisted of, issuing birth certificates, delivering food to the ghetto, or perhaps hiding them.

Father Sigismund Miłkowski was arrested along with the residents of Vishnyeva and the surrounding area and taken to the prison in Valozhyn. Based on the prisoner cards from the camp, it transpires that the arrest took place on 25 August 1943.

According to the testimony of Mr Vladislav Szydłowski from August 1989, they were held in the prison in Valozhyn for over a week (10-11 days, according to Mr Romuald Rodziewicz's recollections), and later, together with other prisoners, he was taken to the investigative prison in Vileyka around 6 September 1943. Father Anthony Udalski, whom Mr Szydłowski knew very well, was also brought to the prison, as he was his altar boy. Mr Vladislav Szydłowski, a resident of Vishnyeva, who was imprisoned in cell No. 10, testified that Father Sigismund Miłkowski, Father Anthony Udalski, a priest from Woystrom parish near Vishnyeva, and then Constantine Sadowski, Romuald Rodziewicz, Joseph Ejgert and Cheslav Gutowski were also brought in.

W celi nr 10 siedzieli 3 dni. Następnego dnia rano wywołano z celi Pana Szydłowskiego i kilku innych osadzonych i odprowadzono ich do celi nr 4, w której przebywali do godzin popołudniowych. W celi było słycać wywoływanie nazwisk i wywożenie więźniów. Po zakończonej akcji wywozu więźniów, do celi nr 4 przyszedł naczelnik więzienia, który powiedział, że mają wrócić do celi nr 10 i zabrać pozostawione tam swoje rzeczy. Gdy szli korytarzem, przed celą nr 10 leżała sterta ubrań, wśród których idący z Panem Szydłowskim, jeden z osadzonych rozpoznał płaszcz i apaszkę swojej siostry i płaszcz i chustkę swojej matki.

Romuald Rodziewicz natomiast tak wspomina:

„O trzeciej nad ranem, do celi wpadli gestapowcy. Wszyscy pijani, czerwoni na twarzach. Mieli ze sobą listę, zaczęli wyczytywać nazwiska.

— *Ci, co będą wyczytani, niech staną po prawej stronie, reszta z lewej”.*

Jak później Pan Władysław Szydłowski dowiedział się, że więźniów tych wywożono w stronę Mołodeczna i rozstrzelano w lasu, niedaleko Starej Wilejki.

Romuald Rodziewicz, który potem pracował często na zewnątrz więzienia, w pobliskiej stodole znalazł ubrania wywiezionych osób. Później mieszkańcy tych okolic mówili, że całą grupę wystrzelano. Ponieważ znał okolicę Wilejki, wiedział mniej więcej, gdzie to się stało. W stronę Mołodeczna rozciągały się lasy sosnowe i piaszczyste wydmy. Rozstrzelano wszystkich na tych wydmach.

Ks. Zygmunt Miłkowski zginął około 9 września 1943 roku. Dokładnej daty nie udało się ustalić.

Parafianin wiszniewski, Józef Hordyniec, w swojej kronice napisał o ks. Miłkowskim: *„został aresztowany przez faszystów za pomoc w ratowaniu Żydów. Rozstrzelany w 1943 r. w Starej Wilejce”.*

źródła:

„W Służbie Miłosierdzia”, nr 5/2010 – ks. Tadeusz Krahel
„Drogi Miłosierdzia”, Nr 5/2020, s. 29 – ks. Tadeusz Krahel
„Martyrologia duchowieństwa archidiecezji wileńskiej 1939-1945” – ks. Tadeusz Krahel

IPN Okręgowa Komisja w Gdańsku, sygn. akt Kpp.3/89

Karty więźniów osadzonych w obozie w Oświęcimiu i Buchenwaldzie — archiwum Arolsen Archives

„Lepszy dzień nie przyszedł już” — Aleksandra Ziółkowska-Boehm

They spent 3 days in cell no. 10. The next morning, Mr Szydłowski and several other prisoners were called out of the cell and taken to cell no. 4, where they stayed until the afternoon. In the cell, you could hear the prisoners being called out and taken away. After the prisoners had been taken away, the prison warden came to cell no. 4 and told them to go back to cell no. 10 and take their belongings that had been left there. As they walked down the corridor, a pile of clothes lay in front of cell no. 10, among which one of the prisoners, who was walking with Mr Szydłowski, recognized his sister's coat and scarf and his mother's coat and scarf.

Mr Romuald Rodziewicz put it this way:

„At three in the morning, the Gestapo burst into the cell. All drunk, red-faced. They had a list with them, and began to read out the names.

— *Those who will be called out should stand on the right, the rest on the left”.*

As Mr. Vladislav Szydłowski later learned, these prisoners were taken towards Maladzyechna and shot in the woods, near Vileyka.

Mr Romuald Rodziewicz, who later often worked outside the prison, found the clothes of the escorted people in a nearby barn. Later, the residents of the area said that the entire group had been shot. Since he knew the area around Vileyka, he knew roughly where it had happened. Pine forests and sand dunes stretched towards Maladzyechna. Everyone was shot on these dunes.

Fr Sigismund Miłkowski died around 9 September 1943. The exact date could not be determined.

A parishioner from Vishnyeva, Mr Joseph Hordyniec, wrote in his chronicle about Father Miłkowski: *„he was arrested by fascists for helping to save Jews. Shot in 1943 in Vileyka”.*

sources:

„In the Service of Mercy”, No. 5/2010 – Fr Thaddeus Krahel
„Roads of Mercy”, No. 5/2020, p. 29 – Fr Thaddeus Krahel
„Martyrdom of the Clergy of the Vilnius Archdiocese 1939-1945” – Fr Thaddeus Krahel

IPN District Commission in Gdańsk, file reference Kpp.3/89

Cards of prisoners imprisoned in the Auschwitz and Buchenwald camps – Arolsen Archives

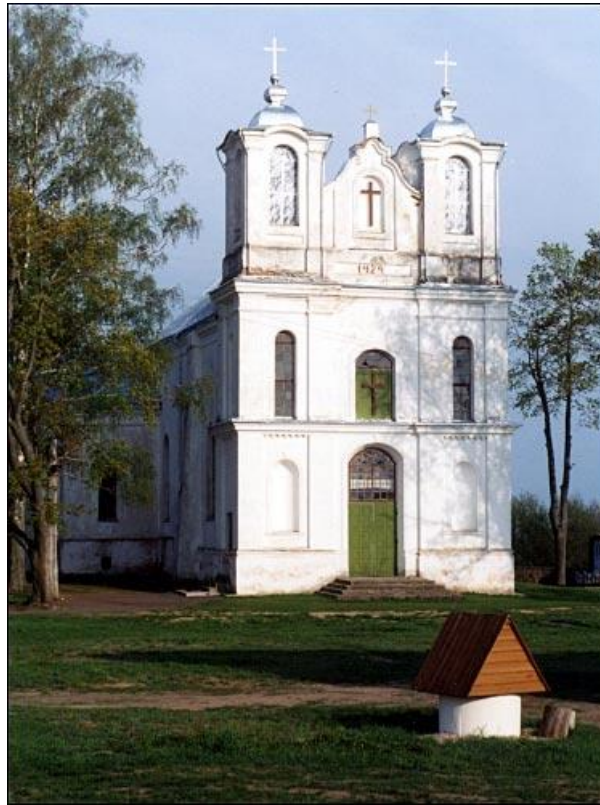
„A better day has never come” – Aleksandra Ziółkowska-Boehm

Dokumentacja / Documents

ks. Zygmunt Miłkowski
źródło: zasoby p. Marii Aleksandry Kuriata

Fr Sigismund Miłkowski
source: Ms Mary Alexandra Kuriata resources

kościół pw. Nawiedzenia Najświętszej Marii Panny w Wiszniewie
widok współczesny
źródło: <https://www.radzima.org/pl/foto/25478.html>

Visitation church in Vishnye
contemporary view
source: <https://www.radzima.org/pl/foto/25478.html>

Kościół w Oborku.

kościół pw. Wniebowzięcia NMP i Św. Rocha w Oborku
szkic z drugiej połowy XIX wieku

źródło: <https://www.radzima.org/pl/object/7315.html>

Assumption and St Rock church in Oborek
2nd half of the XIX century

source: <https://www.radzima.org/pl/object/7315.html>

kościół pw. Wniebowzięcia NMP i Św. Rocha w Oborku
ok. 1900

źródło: <https://www.radzima.org/pl/object/7315.html>

Assumption and St Rock church in Oborek
c. 1900

source: <https://www.radzima.org/pl/object/7315.html>

kościół pw. Apostołów św. Piotra i św. Pawła w Hoży
widok współczesny
źródło: <https://www.radzima.org/pl/foto/65033.html>

St Peter and St Paul the Apostles church in Gozha
contemporary view
source: <https://www.radzima.org/pl/foto/65033.html>

kościół pw. św. Trójcy Świętej w Suderwie
ok. 1930
źródło: <https://www.radzima.net/pl/parafia/suderwa.html>

Holy Trinity church in Suderwa
c. 1930
source: <https://www.radzima.net/pl/parafia/suderwa.html>

kościół pw. św. Podwyższenia Krzyża Świętego w Szarkowszczyźnie
ok. 1960

źródło: <https://www.radzima.net/pl/parafia/szarkowszczyzna.html>

Exaltation of the Holy Cross church in Sharkavshchyna
c. 1960

source: <https://www.radzima.net/pl/parafia/szarkowszczyzna.html>

kościół pw. św. Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny w Dereczynie
ok. 1920

źródło: <https://www.radzima.net/pl/parafia/dereczyn.html>

Assumption of the Blessed Virgin Mary church in Dziarečyn
c. 1920

source: <https://www.radzima.net/pl/parafia/dereczyn.html>

kościół pw. św. Najświętszej Maryi Panny Nieustającej Pomocy
w Szemetowshczynie
widok współczesny

źródło: <https://pl.wikipedia.org/wiki/Szemetowshczyna>

Blessed Virgin Mary of Perpetual Help church in Shemetovshchina
contemporary view

source: <https://pl.wikipedia.org/wiki/Szemetowshczyna>

